

ЧЕТИРИ НАПОМЕНЕ НА НАЦРТ УСТАВА СРС

1. — Једна notiца у „Политици“ од 22. септембра подстакла ме је да детаљно прегледам партију о друштвено-економском уређењу. Та notiца гласи овако: „У јавности много се манипулише око опширности нашег Устава, а није довољно схваћено зашто су неки односи овако комплексно разрађени. Поучени искуством недовољне доречености Устава из 1963. године, када су поједина решења из области друштвено-економских односа препуштена законима, детаљнијим објашњењима у новом уставу сведене су на минимум могућности за разна погрешна тумачења“.

Прегледао сам чланове од 9. до 94. Нацрта устава СР Србије. И шта сам констатовао? Да се у тих 86 чланова, деведест и седам пута упућује на закон. Дакле, више него што има чланова. Треба нагласити, да има овде две врсте закона. Двадесет и један је закон у коме се дозвољава одступање од норме дате у Уставу, што је, мислим на месту. Може да се цени да ли је одступање уопште потребно или је велико, али то је ствар политичке целисходности и мислим да у то овде не би требало да улазимо. Међутим, у ових седамдесет и шест помињања, ради се о законима на које се упућује да они регулишу материју; то су такви закони за које се рекло да је Устав зато опширан да би се они избегли.

Као што се сећате и прошли пут сам био за опширност, али за опширност која помаже јасноћу и боље презентирање материје. Остајем и сада при томе да није лоше бити опширан у Уставу, ако та опширност треба да замени интервенцију законодавца у овој материји у друштвено-економским односима, где самоуправно право, аутономно право треба да долази највише до изражаја. То је материја која треба максимално да буде регулисана уставом, а минимално да се упућује на закон. Упућује се овде (то нисам бројао, јер је сасвим умесно) на самоуправне споразуме, на друштвене договоре и на аутономне опште акте самоуправних организација и заједница. Може ту колико год хоће да се позива, није много, јер је то у систему, у сагласности са социјалистичким самоуправним карактером. Можда не свих 76, али по мом осећању, око 60 су сувишни овде и одударaju од система. Још разумем код личног рада, где није у питању социјалистички сектор, где се не ради о самоуправљању у нашем политичком смислу. Заиста је питање мере, шта би овде и где требало унети. Моја би сугестија била да се ова партија још боље проучи и да се види где би се ови закони, на које се упућује да регулишу

ствар — изоставили, а где чак и они којима се дозвољава одступање од уставних одредаба.

2. — Друга напомена се тиче неких одредаба политичког система а односи се на питања самоорганизовања организација удруженог рада (чл. 110—113, 115). Ја сам маркирао као подсетник себи ових неколико чланова, да су они против XV Амандмана. Наиме, ови чланови не само што регулишу организовање организација удруженог рада, радних и других организација, него опет препуштају законима да још даље регулише, тако да се један од значајних елемената аутономности, самоуправности — самоорганизовање овде исцрпљује скоро до краја, те минимално остаје организацијама удруженог рада. У односу на XV Амандман сада се иде супротно за 180 степени; не само што се стављају неке норме у Устав — у органима ОУР, што је, мислим, умесно, јер XV Амандман је опет био превише широк и донекле и нејасан, него се оставља и закону да ту материју разрађује. И сада треба организацију ОУР метнути у Устав, али по правилу само у Устав, не дати више закону да може да још даље иде у детаље и да разрађује материју. Закон би могао да интервенише само ако треба — да се у погледу одређене врсте ОУР одступи од општег правила у уставу. Иначе, не видим колико се ту може говорити о пуном самоуправном положају организација удруженог рада, ако скоро и немају аутономности у погледу самоорганизовања.

3. — У глави о уставности и законитости (у првом члану) заштита уставности и законитости била је раније успостављена између осталог, и ради заштите јединственог правног поретка. То је сада у члану 181. Нацрта југословенског устава и 206. Нацрта СРС изостављено. Што није више тако, сасвим је на месту, јер ми стварно немамо више јединствен правни поредак него девет правних поредака, шест републичких, два покрајинска и савезни, али имамо ипак, мени се чини, одређене јединствене основе правног система. Шта ће то бити, препустимо пракси и теорији — које су то јединствене основе. Има их, не можемо поћи одатле да их нема. Добро, немамо јединствен правни поредак за целу Југославију, али имамо јединствене основе правног система. Зато бих ја предложио да се у члану 181. југословенског Устава и 204. Устава СРС убади допуна, те да та реченица гласи:

„Ради остваривања уставом и законом утврђених друштвено-економских и политичких односа, јединствених основа правног система и ради заштите... обезбеђују се“.

Из ове куће треба скренути пажњу да има и са наше тачке гледишта нешто јединствено, поред јединственог тржишта. Ви, цивилисти и економисти, најбоље знате колико се тежи уједначавању и налажењу јединствених принципа међу државама, а да ми не поћемо одатле да имамо јединствене основе правног система. Тим пре ако гледате надлежности што их има Федерација (чл. 253). Ако би се анализом надлежности Федерације ишло, нашло би се доста тога што је јединствена основа правног система у СФРЈ, поред других извора.

4. — Још један детаљ. Мени се чини, са гледишта нас, професора права, интересантан детаљ, јер указује на једну нелогичност, а то је

члан 182. југословенског и 207. Нацрта устава СРС. Каже се овако: „Старање о уставности и законитости је дужност судова, самоуправних судских органа итд.“. А код нас се зна (и цивилиста и публициста) да код органа оно што је дужност, то му је ако је надлежан и право, јер то чини надлежност, речено ускостручним језиком. Мислим, да када већ баратамо са изразима дужности и права да би овде требало додати поред дужности да је то и њихово право. С друге стране, у истим члановима, у трећем ставу и једног и другог Устава, каже се да је право и дужност радних људи и грађана да дају иницијативу за заштиту уставности и законитости. Да је то њихово право, мислим, да је јасно изражено, и довољно је; али да сад од свих грађана правимо јавне функционере, да је њима и дужност да дају овде иницијативу, мислим да то у нормативном делу Устава не одговара; тим пре што таква формулација нема никаквих практичних консеквенца.

Др Никола Стјепановић